

Dr. sc. Davorin Pichler¹

PROBLEMATIKA OPSEGA NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE ZBOG POVREDE POSLOVNOG UGLEDA PRAVNE OSOBE JAVNOG PRAVA

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
UDK 347.426.6(497.5)

Osobna neimovinska dobra pravne osobe su sva ona koja pripadaju i fizičkoj osobi, osim onih vezanih za biološku bit fizičke osobe, prije svega su to: ugled i dobar glas, čast, ime odnosno tvrtka, poslovna tajna, sloboda privređivanja. Kriteriji za određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete, zbog povrede prava osobnosti na poslovni ugled, teže su odrediti kada se radi o pravnoj osobi javnog prava. U pravnoj teoriji i praksi u Sjedinjenim Američkim Državama poslovni ugled određene tvrtke čini dio njezinog goodwill-a. Common law sustav poznaje različite metode procjene goodwill-a, uključujući takozvanu metodu izravne kapitalizacije i metodu viška dohotka. U dokazivanju opsega neimovinske štete, praktično rješenje, de lege ferenda, u našem pravnom sustavu, moglo bi biti uvođenje fikcije istinitosti navoda koji predstavljaju povredu prava osobnosti poslovnog ugleda. Štetnik bi odgovarao za štetu koja bi za oštećenoga nastala da su objavljeni navodi bili istiniti.

Ključne riječi: neimovinska šteta, prava osobnosti, poslovni ugled, goodwill, javne ustanove, mediji.

1. Uvod

U obrazloženju Konačnog prijedloga Zakona o obveznim odnosima² ističe se da se kao novina u definiciji pojma štete prihvaća objektivna koncepcija neimovinske štete kao povrede prava osobnosti. Neimovinsku štetu čini sama povreda prava osobnosti³. Sva temeljna prava osobnosti nabraja čl. 19. Zakona o obveznim odnosima^{4,5} i jamči njihovu zaštitu svakoj fizičkoj i pravnoj osobi^{6,7}. Osobna neimovinska dobra pravne osobe su sva

¹ Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku

² Obrazloženje Konačnog prijedloga Zakona o obveznim odnosima, drugo čitanje, P. Z. E. br. 226, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=7094>, zadnji pregled 30. 7. 2015.

³ Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima, Napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Treće izdanje, Organizator, Zagreb, 2006., str. 23.

⁴ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 u daljnjem tekstu ZOO.

⁵ Tako se pod pravima osobnosti razumijevaju prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda i dr. čl. 19. st. 2. ZOO. ZOO. Op. cit. (bilješka 3).

⁶ Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 103.

⁷ Subjektivna prava koja pravni poredak priznaje nekoj osobi glede njezinih osobnih, neimovinskih dobara, njezina su osobna, neimovinska prava (osobna prava, prava osobnosti, lična prava, prava ličnosti, *Persönlichkeitsrechte*,

ona koja pripadaju i fizičkoj osobi, osim onih vezanih za biološku bit fizičke osobe, prije svega su to: ugled i dobar glas, čast, ime odnosno tvrtka, poslovna tajna, sloboda privređivanja⁸. ZOO u čl. 1100. određuje da će sud, u slučaju povrede prava osobnosti, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema⁹. Pri tome, posebnu težinu imaju povrede prava osobnosti počinjene objavom u medijima¹⁰. Sudeći prema dostupnoj kazuislici iz domaće sudske prakse poseban problem u ovim slučajevima predstavlja određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete¹¹. Kad je u pitanje doveden dobar glas pravne osobe, odluka o iznosu pravične novčane naknade ovisiti će od utjecanja povrede na uobičajeno i predvidivo poslovanje ili djelatnost oštećenika¹², odnosno posljedice na njegov tržišni položaj, poslovanje i ostvarivanje dobiti. Međutim, kriteriji za određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete teže su odredivi kada se radi o pravnoj osobi javnog prava, dakle one koje ostvaruju javne interese i ciljeve¹³. U tom smislu čeka se da sudska praksa u bitnom odredi smjernice daljnjeg razvoja instituta. Teško je zaključiti treba li okolnost što još uvijek ne postoje jasni kriteriji postupanja sudova, čak ni nakon gotovo deset godina što su nova rješenja stupila na snagu, pripisati privikavanju na institut, opreznosti sudova i strana u postupku, ili problemima inherentnim samoj materiji¹⁴. U vezi s ovom problematikom, od posebnog značenja mogu biti dva sudska postupka koja se, zbog povrede prava osobnosti pravne osobe, vode pred Općinskim i Županijskim sudom u Osijeku, a koja će biti i predmet analize ovoga rada. U navedenim sudskim postupcima u ulozi tužitelja pojavljuje se Klinički bolnički centar Osijek¹⁵, odnosno Zavod za hitnu medicinu Osječko-baranjske Županije. U ovom radu analitička i kritička obrada teorijske i pragmatične koncepcije građanskopravnog instituta prava osobnosti pravne osobe, kroz slučajeve aktualne sudske prakse navedenih slučajeva, pokušati će kao rezultat dati određene smjernice i eventualna rješenja za sporna pitanja *de lege ferenda*.

droits da la personnalité, diritti dela personalità). Osobna prava u subjektivnom smislu su prava građanskopravne (privatnopravne) naravi koja pripadaju pravnom subjektu, dajući mu neposrednu, apsolutnu pravnu vlast glede onih njegovih osobnih, neimovinskih dobara čiju zaštitu jamči pravni poredak i to vlast da s tim dobrima i koristima od njih čini što ga je volja te da svakoga drugoga od toga isključi, ako to nije protivno tuđim pravima ni zakonskim ograničenjima. Osobna prava priznaju se i pravnim osobama poput onih kakva pripadaju i fizičkim, ali nipošto ne i ona koja su vezana uz biološku narav fizičkih osoba. Gavella, Nikola, Osobna prava, Pravni fakultet u Zagrebu, I. dio, Zagreb, 2000., str. 13. – 35.

⁸ Klarić *et al.* Op. cit. (bilješka 5), str. 103.

⁹ ZOO. Op. cit. (bilješka 3).

¹⁰ Nije sporno pravo medija da pišu o svim društvenim zbivanjima, ali su pri tome dužni provjeriti činjenice i držati se činjenica. Zaštita novinara jamči se pod uvjetom da su djelovali u dobroj vjeri kako bi osigurali točnu i pouzdanu informaciju u skladu s novinarskom etikom. Isto se odnosi na sve sudionike javne rasprave. Crnić, Ivica, Neimovinska šteta, Organizator, Zagreb, 2006., str. 161.

¹¹ Ovdje se ponajprije misli na pravičnu novčanu naknadu kao obliku popravljivanja neimovinske štete zbog toga što je to u praksi i najčešći oblik naknade. Crnić, Ivica, Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete, Organizator, Zagreb, 2013., str. 85.

¹² Crnić, Ivica, Povreda prava osobnosti pravne osobe na ugled, dobar glas, čast, ime odnosno tvrtku, u: Alaburić, Vesna; Baretić, Marko; Crnić, Ivica; Dika, Mihajlo; Gavella, Nikola; Klarić, Petar; Miladin, Petar; Nikšić, Saša, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti (ur. Petar Klarić), Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 249.

¹³ Klarić *et al.* Op. cit. (bilješka 5), str. 53.

¹⁴ Tepeš, Nina, Poslovni ugled kao pravo osobnosti trgovačkog društva, Hrvatska pravna revija, br. 11/2011., str. 28.

¹⁵ U daljnjem tekstu, KBC Osijek.

2. Povreda prava osobnosti pravne osobe objavom informacije u medijima

Istinitost je temelj novinarstva. Većina novinarskih udžbenika uopće ne definira istinitost jer se o njoj ne raspravlja. Vijest je ili istinita, ili nije vijest^{16,17}. Novinar ne bi smio objaviti ništa što se ne može obraniti na sudu. Istinito informiranje je najbolja zaštita od sudskih tužbi¹⁸. Od posebnog značenja je činjenica da u hrvatskim medijima objavljivanje neistina djeluje po zakonu spojenih posuda, odnosno objavljenu laž u jednom mediju, ostali mediji prenose vrlo brzo, bez ikakve kritičke prosudbe i provjere istinitosti ili na njoj grade zaključke i komentare uzimajući je kao istinitu¹⁹. Ustav Republike Hrvatske²⁰ u čl. 38. jamči slobodu mišljenja i izražavanja misli. Sloboda izražavanja misli obuhvaća osobito slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja. Međutim, ta sloboda nije apsolutna, jer čl. 35. Ustava RH svakom građaninu jamči pravnu zaštitu njegovu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti²¹. Potrebno je pronaći ravnotežu između prava da se u medijima istinito i potpuno izvješćuje o postupcima fizičkih i pravnih osoba i prava tih osoba na zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda, časti, dobrog glasa, imena, odnosno tvrtke²². Dok je sloboda govora temeljni princip osobne slobode, odštetno pravo nastoji pravnim sredstvima sanirati povrede ugleda nastale temeljem slobode izražavanja. Demarkacijske linije interesa slobode govora i interesa zaštite ugleda neizbježno se križaju²³.

Osim odredbi Ustava RH, pravne izvore prava osobnosti i slobode izražavanja i informiranja predstavljaju i međunarodni dokumenti: Rezolucija br. 428 (1970) s deklaracijom o sredstvima javnog priopćavanja i ljudskim pravima (usvojena na 21. redovnom zasjedanju Savjetodavne skupštine Savjeta Europe, 23. siječnja 1970) koju je Sabor Republike Hrvatske prihvatio Zaključcima o prihvaćanju akata Savjeta Europe o slobodi izražavanja i informi-

¹⁶ Skoko, Božo, Bajs, Denis, Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnost zaštite privatnosti časti i ugleda, *Politička misao*, vol. XLIV, (2007.), br. 1., str. 95.

¹⁷ Istina je kvaliteta ljudske spoznaje. Spoznaja je istinita kad odgovara objektivnoj stvarnosti. Činjenice – objektivna stvarnost, ono što jest – ili postoje ili ne postoje. Samo spoznaja o njima, ili naša tvrdnja o našoj spoznaji o njima, a ne činjenice same, može biti istinita ili neistinita. Triva, Siniša, *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1978., str. 118.

¹⁸ Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 78.

¹⁹ Skoko *et al.* Op. cit. (bilješka 15), str. 97.

²⁰ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst, 55/01 – ispravak, 76/10, 85/10 – pročišćeni tekst, 05/14. U daljnjem tekstu, Ustav RH.

²¹ Ustav RH. Op. cit. (bilješka 19).

²² Crnić. Op. cit. (bilješka 11), str. 244.

²³ Tako danas prijetnje sudskim tužbama postaju glavno oružje u arsenalu korporacija. Koristeći tužbe zbog povrede poslovnog ugleda protiv građana, udruga i izdavača, korporacije su dovele do drastičnog samoograničavanja društvenog aktivizma građana i medijskih tvrtki. U isto vrijeme, nadzor i kritički odnos nad korporacijama postaje sve važniji. Korporacije dobivaju utjecaj nad političkim procesima i stječu sve veću ekonomsku moć. Tradicionalne uloge države delegiraju se privatnom sektoru. Korporacije ostvaruju javne koristi kao što su porezne olakšice i poticaje. Međutim, korporacije počinju koristiti tužbe zbog povrede poslovnog ugleda kao ofanzivnu taktiku. Mnoge od ovih tužbi mogu se definirati kao "Strateške parnice protiv sudjelovanja javnosti" (*Strategic Litigation Against Public Participation – SLAPPs*) kojima nije cilj pobijediti u sporu već zastrašiti i uznemiravati političku kritiku. Jackson, Mark, *The Corporate Defamation Plaintiff in the Era of SLAPPs: Revisiting New York Times v. Sullivan*, *William & Mary Bill of Rights Journal*, Volume 9, Issue 2, 2001., str. 491. – 492.

ranja^{24,25,26}. Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²⁷ u čl. 10.1. uređuje slobodu izražavanja^{28,29}. Institut odgovornosti za štetu prouzročenu informacijom u medijima u Republici Hrvatskoj uređen je Zakonom o medijima³⁰. U svim pitanjima koja nisu, ili nisu drugačije uređena odredbama ZM-a supsidijarno se primjenjuju odredbe ZOO-a³¹.

3. Analitičko-kritički pregled aktualne sudske prakse

U sudskoj praksi hrvatskih sudova bilo je teško pronaći predmete koji bi se odnosili na zaštitu prava osobnosti, osobito na ugled i dobar glas³². Tim više su od značaja recentni primjeri u judikaturi koji se tiču povrede ovih prava osobnosti, osobito stoga što se u ulozi tuženika nalazi javna, odnosno zdravstvena ustanova, tj. zavod.

3.1. Pravna stvar I – naknada štete s osnove povrede prava osobnosti Zavoda za hitnu medicinu Osječko-baranjske Županije

3.1.1. Uvid u činjenično stanje spora

U predmetu broj: XIII-P-1101/06³³ koji se radi naknade štete vodio pred Općinskim i Županijskim sudom u Osijeku, Hitna medicinska pomoć Osječko-baranjske Županije, kao tužitelj, u tužbi navodi da je tuženik, A. I., sin pok. J. I. koji je preminuo nakon prijema na Odjel kardiologije Kliničke bolnice Osijek, a nakon što je tamo dovezen po interventnoj ekipi tužitelja, a po pozivu tuženika. Tuženi je kroz tiskane i elektroničke medije protiv tužitelja započeo sustavnu kampanju i linč, kako bi ga diskreditirao u javnosti, te izazvao nepovjerenje i ostalog građanstva u rad tužitelja i rad njegovih stručnjaka. Tako, na inicijativu tuženika, dnevne novine objavljuju članke u kojima se iznose neistine i proizvoljne sugestije vezano za rad

²⁴ Zaključci o prihvaćanju akata Savjeta Europe o slobodi izražavanja i informiranja, Narodne novine, br. 7/91.

²⁵ U daljnjem tekstu Rezolucija br. 428.

²⁶ U dijelu "C" "Mjere usmjerene za zaštitu pojedinca od povrede njegova prava na privatnost", Rezolucija br. 428 određuje da: "Postoji oblast u kojoj korištenje prava na slobodu informiranja i izražavanja može doći u sukob s pravom na poštivanje privatnog života, zajamčenog članom 8. Konvencije o ljudskim pravima. Korištenje prvog prava ne može dokinuti ono drugo".

²⁷ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10., u daljnjem tekstu EKZLJPTS.

²⁸ Čl. 10.1. određuje da sloboda izražavanja obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koja obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost. EKZLJPTS. Op. cit. (bilješka 26).

²⁹ Zaštita novinara osigurana čl. 10.1. EKZLJPTS jamči se pod uvjetom da su djelovali u dobroj vjeri da bi osigurali točnu i pouzdanu informaciju u skladu s novinarskom etikom. Isto načelo primjenjuje se na ostale uključene u javnu raspravu, odnosno one koji i pojedinačnim javnim publikacijama ili istupima dovode u pitanje ugled, čast, dobar glas i dostojanstvo drugih. Crnić. Op. cit. (bilješka 11), str. 245.

³⁰ Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04, 84/11, 81/13., u daljnjem tekstu ZM.

³¹ Alaburić, Vesna, Povreda prava osobnosti informacijama u medijima, u: Alaburić, Vesna; Baretić, Marko; Crnić, Ivica; Dika, Mihajlo; Gavella, Nikola; Klarić, Petar; Miladin, Petar; Nikšić, Saša, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti (ur. Petar Klarić), Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 249.

³² Od otvorene liste prava osobnosti pravne osobe, na ugled i dobar glas, čast, ime odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja, ovaj rad će se ograničiti na pitanje povrede prava osobnosti na ugled i dobar glas. U vezi određenjem pojma poslovnog ugleda vidi više *infra*.

³³ Općinski sud u Osijeku XIII - P- 1101/06-52, od 02. travnja 2009. godine.

tužitelja i njegovo postupanje konkretne zgrade, pod naslovom: "naš je otac umro zbog nestručnosti dežurnih u Hitnoj". U televizijskim emisijama objavljeni su i TV prilozi sličnog sadržaja. Time je tuženik povrijedio tužiteljevo pravo osobnosti, njegovo ime, ugled i dobar glas, pa po toj osnovi tužitelj od tuženika potražuje neimovinsku štetu u iznosu od 85.000 kuna. Među strankama je sporno da li je tuženik svojim istupima i izjavama u javnim medijima, tiskanim i elektroničkim, povrijedio pravo osobnosti tužitelja, kao i visina potraživanja tužitelja na ime neimovinske štete. Tužitelj je u spis priložio i podatke o gledanosti emisija na koje se poziva te podatke o tiražu i prodaji tiskanih izdanja dnevnih novina u kojima su izašli tekstovi glede smrti pok. J. I.

3.1.2. *Analitika činjeničnog supstrata*

U svojoj presudi Općinski sud u Osijeku naložio je tuženiku da tužitelju na ime naknade štete s osnova povrede prava osobnosti isplati 60.000 kuna i naknadi parnični trošak, a preostali tužbeni zahtjev tužitelja odbio je kao neosnovan. U obrazloženju svoje odluke Općinski sud navodi da u konkretnom slučaju nije bilo liječničke pogreške, da su se navedeni medijski napisi negativno odrazili na Hitnu medicinsku pomoć, kao instituciju i njegove djelatnike, da je dovedeno u pitanje pravilno funkcioniranje Hitne medicinske pomoći, tj. upitna je staloženost, razboritost i sigurnost pri procjeni kome od osoba koje zovu je pomoć najpotrebnija. Iako se nematerijalna šteta ne može svaki puta novčano izraziti, niti se može materijalno usporediti, jer su zbog nje prihodi tužitelja bili manji ili rashodi veći, došlo je do povrede prava osobnosti te je zbog toga sud dosudio navedeni iznos. Naknadu sud drži primjerenom jer prema postojećoj dosadašnjoj sudskoj praksi brat ili sestra imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu za duševne boli zbog smrti brata ili sestre u iznosu od 75.000 kuna, a sud smatra da povreda prava pravne osobe ne može biti veća od duševne boli koju može izazvati smrt brata ili sestre, pa je taj orijentir uzeo prilikom odlučivanja o visini dosuđene naknade, kao i činjenicu brojnosti medijskih istupa, te da su tiskovine i emitirane emisije čitane i gledane kao i inače u svom prosjeku, te da je informacija bila netočna i nepotpuna jer su Stručno vijeće Hitne medicinske pomoći, a kasnije i vještački nalazi dali drugi zaključak.

Povodom žalbe tuženika, Županijski sud u Osijeku donio je presudu broj GŽ-2284/2009³⁴ kojom je presudu Općinskog suda preinačio u pobijanom, dosuđujućem, dijelu i presudio da se tužbeni zahtjev odbija kao neosnovan te nalaže tužitelju da tuženiku plati trošak postupka. U obrazloženju odluke, Županijski sud, utvrđuje osnovanim žalbene navode tuženika da tužitelj uopće nije dokazao da je pretrpio štetu, da je šteta uzrokovana radnjom tuženika, te da postoji uzročno-posljedična veza između medijskih istupa tuženika i navodne štete tužitelja. Sud utvrđuje da ne može tužitelj zbog nelagode svojih djelatnika potraživati naknadu štete od tuženika, te ukoliko su pojedini djelatnici tužitelja zbog medijskih natpisa i istupa tuženika u raznim emisijama trpjeli duševne bolove i neimovinsku štetu, svoja prava su ti pojedinci mogli ostvarivati u posebnim postupcima. Nadalje, ističe se da čak i da je doveden u pitanje ugled i dobar glas tužitelja, građani se za slučaj potrebe za hitnom medicinskom pomoći nemaju kome drugome obratiti nego tužitelju. Može se reći da tužitelj zapravo ima monopol za obavljanje navedene vrste zdravstvene djelatnosti i kako god obavljao tu djelat-

³⁴ Županijski sud u Osijeku GŽ- 2284/2009-2. od 14. travnja 2011. godine.

nost građani nemaju alternativu, pa obujam djelatnosti tužitelja nije smanjen. Tužitelj nije profitabilna ustanova, ne posluje po principu dobiti, već je riječ o uslužnoj djelatnosti od interesa za građane, pa šteta u vidu smanjenja dobiti ne može doći obzir. Tužitelju prema stavu ovog suda nije povrijeđeno pravo osobnosti, jer je u konkretnom slučaju riječ o radnjama i istupima ožalošćene osobe, koja je uputila dopuštenu kritiku djelatnicima tužitelja, te izrazila sumnju u profesionalnost i stručnost postupanja u slučaju primanja poziva i dolaska na intervenciju i samu intervenciju djelatnika tužitelja. Djelatnici tužitelja moraju otprijeti pojačanu kritiku i zadržati profesionalni stav, a upravo profesionalnošću i stručnošću tužitelj izgrađuje ugled i dobar glas kao služba od interesa za građane.

3.2. Pravna stvar II – naknada štete s osnove povrede prava osobnosti KBC Osijek

U predmetu 3.P-971/2013 KBC Osijek³⁵, kao tužitelj, podnio je tužbu radi naknade neimovinske štete protiv P. D. d.o.o. i autora tekstova kao tuženika. Budući da je predmet *sub judice*, ovdje iznosimo samo činjeničnu osnovu spora kao temelj za daljnje kritičke analize određenih aspekta teorijske i pragmatičke koncepcije povrede prava osobnosti pravne osobe, moguća rješenja spornih pitanja, te eventualne prijedloge potrebnih zakonskih intervencija i *de lege ferenda* rješenja u našem pravnom sustavu.

U tužbi tužitelj ističe da je tuženik na Internet portalu objavio tekst "OTKRIVAMO: nova afera u Ministarstvu zdravlja – Ostojić platio pola milijuna kuna za uređaje koji se više ne proizvode", te dan kasnije tekst "Zbog afere u KBC Osijek Milanović bi morao smijeniti Ostojića, a USKOK pokrenuti istragu?" U tužbi se navodi da: "osnovne teze iz navedenih tekstova jesu:

- kako se liječnici KBC Osijek, educiraju na račun sredstava koja se trebaju koristiti za liječenje pacijenata,
- kako je KBC Osijek primio donaciju od tvrtke proizvođača medicinske opreme, zauzvrat koje je KBC Osijek od iste tvrtke naručio zastarjelu i lošu medicinsku opremu (koronarne stentove) koju nije medicinski opravdano naručiti niti koristiti. Ovim tekstovima iznesene su netočno i zlonamjerno prikazane informacije kojima su povrijeđeni ugled i čast tužitelja".

Nadalje, tužitelj navodi da objavom ispravka objavljene informacije nije popravljena neimovinska šteta prouzročena povredom osobnosti tužitelja iz razloga što predmetni tekstovi nisu "linkom" povezani sa objavljenim demantijem. Tužitelj navodi da okolnost da u poslovanju tužitelja nema lukrativnosti, odnosno da se tužitelj ne bavi profitabilnom djelatnošću, već da pruža zdravstvenu zaštitu za oko 900.000 stanovnika te da navodi iz predmetnih članaka predstavljaju posebno tešku povredu njegove časti i ugleda. Ističe se i da je tužitelj, od objave predmetnih članaka, zaprimio veći broj upita, od strane zabrinutih pacijenata, koji su se liječili ili se još liječe na Kliničkom odjelu za bolesti srca i krvnih žila s intenzivnim liječenjem KBC Osijek, a kojima su tijekom liječenja ugrađivani koronarni stentovi. Predmetni članci su kod navedenih pacijenata izazvali znatnu dozu nelagode i neopravdanu zabrinutost za ishod vlastitog liječenja. Na ime pravične novčane naknade neimovinske štete tužitelj ukupno potražuje iznos od 80.000 kuna i naknadu prouzročenog parničnog troška.

³⁵ Općinski sud u Osijeku 3. P- 971/2013-1, od 14. kolovoza 2013. godine.

4. Problematika dokazivanja opsega povrede poslovnog ugleda

Za pravne osobe koje obavljaju poslovnu ili neku drugu djelatnost izrazito je važno pitanje i dobrog glasa. Dobar glas je predodžba koja je u javnosti stvorena o djelatnosti pravne osobe (primjerice kakvoći njezinih proizvoda ili usluga). Ako djelovanjem štetnika takav glas postane upitan, to je povreda prava osobnosti, a time i neimovinska šteta³⁶. Poseban značaj ima povreda ugleda i dobrog glasa učinjena publiciranjem informacija u medijima^{37,38}. Nedorečenost zakona o medijima i nedostatak praktičnih iskustava hrvatskih sudova u odlučivanjima o zahtjevima za popravljjanje neimovinske štete imaju za posljedicu djelovanje medija bez straha od odgovornosti i izvan državnih institucija i institucija građanskog društva³⁹.

Poseban problem jest pitanje kriterija po kojima će se odrediti iznos pravične novčane naknade u slučajevima kada pravna osoba zahtijeva pravičnu novčanu naknadu zbog jedne ili više povreda prava osobnosti. Prema čl. 1100. st. 3. ZOO-a, jedini kriterij⁴⁰ su težina povrede i okolnosti slučaja. Sud tada mora primijeniti čl. 223. Zakona o parničnom postupku^{41,42}. Ovakvo pravno uređenje može imati za posljedicu pravnu nesigurnost i nejednakost svih pred zakonom. Problem je tim akutniji budući da sudovi u Republici Hrvatskoj, u postupcima povrede prava osobnosti pravnih osoba, nemaju iskustva u primjeni propisa niti postoji sudska praksa pa ni mogućnost Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁴³ da ujednači razlike u procjenama sudova nižeg stupnja^{44,45}.

Zbog toga će u radu biti prikazani načini utvrđivanja opsega povrede poslovnog ugleda kao prava osobnosti pravne osobe u izabranom pravnom sustavu. Ukazati će se na ostvarivanje prihvaćenih standarda dokazivanja u praksi. Prikaz različitih praktičnih rješenja može poslužiti i eventualnim *de lege ferenda* rješenjima u našem pravnom sustavu.

³⁶ Crnić. Op. cit. (bilješka 11), str. 241.

³⁷ Sloboda izražavanja nije apsolutna vrednota. Ona podrazumijeva i određene dužnosti i odgovornosti. Sloboda izražavanja često se zloupotrebljava, te ponekad degenerira u razuzdanost. Riječ je o zlu koje je nedjeljivo od dobra s kojim je udruženo. Alaburić. Op. cit. (bilješka 30), str. 13.

³⁸ Još 1890. godine američki autori su zapisali: "Tisak u svim smjerovima prekoračuje jasne granice pristojnosti i uljudnosti. Glasine nisu više rasonoda besposlenih i zlih, već su postali djelatnost praćena industrijom kao i drskošću". Warren, S. Samuel; Brandeis, D. Louis, *The Right to Privacy*, Harvard Law Review, Vol. 4, No. 5 December 1890., str. 196.

³⁹ Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 77.

⁴⁰ Čl. 1100 st. 3. ZOO-a određuje da će za povredu ugleda i drugih prava osobnosti pravne osobe sud, ako procijeni da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi joj pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema. ZOO. Op. cit. (bilješka 3).

⁴¹ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11 (pročišćeni tekst), 25/13., u daljnjem tekstu ZPP.

⁴² Tako čl. 223. ZPP-a određuje da ako se utvrdi da stranci pripada pravo na naknadu štete, na novčanu svotu ili na zamjenjive stvari, ali se visina svote odnosno količina stvari ne može utvrditi ili bi se mogla utvrditi samo s nerazmjernim teškoćama, sud će o tome odlučiti prema slobodnoj ocjeni. ZPP. Op. cit. (bilješka 40).

⁴³ U daljnjem tekstu VSRH.

⁴⁴ Crnić. Op. cit. (bilješka 9), str. 233.

⁴⁵ Treba istaknuti da su novele ZPP-a, prije svega iz 1999. i 2011. godine, toliko povećale imovinski cenzus za dopustivost revizije da je ona postala tek izuzetno dopušteni pravni lijek. U tom smislu se i otvorilo pitanje ustavnosti takvog zakonskog rješenja s obzirom na zadatak VSRH kao suda koji treba osigurati jedinstvenu primjenu prava i jednakost građana. Zbog toga je reformom instituta revizije trebalo omogućiti da se ona izjavljuje u slučajevima u kojima inače nije dopuštena kad je to potrebno radi osiguranja jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana. Pichler, Davorin; Nedić, Tomislav, Neki aspekti teorijske i pragmatične koncepcije suvlasništva, *Pravni vjesnik*, 1/2015., str. 146.

4.1. Određenje pojma poslovni ugled

U hrvatskoj pravnoj teoriji i praksi pojam poslovnog ugleda koristi se, u pravilu, bez ikakve potrebe njegovog dodatnog definiranja^{46,47}. Ukoliko se analiza usmjeri na ona trgovačka društva čiji je cilj stjecanje dobiti na tržištu, poslovni ugled se definira kao način na koji treće osobe doživljavaju konkretno trgovačko društvo, odnosno percepcija koju imaju drugi subjekti koji su zajedno s njim prisutni na konkretnom tržištu (bez obzira radi li se o bivšim, sadašnjim ili budućim poslovnim partnerima ili pak o potrošačima). Tako bi se prilikom procjene uživa li trgovačko društvo poslovni ugled, kao relevantne, u obzir mogle uzeti okolnosti koje se odnose na njezino cjelokupno poslovanje, uključujući i ugled koji na tržištu uživaju njezini proizvodi, pa čak i očekivanja i perspektive budućeg poslovanja⁴⁸. Kao korespondirajući pojam u inozemnoj literaturi koristi se termin *goodwill*⁴⁹. Međutim, između pojma poslovni ugled i *goodwill* ne treba stavljati znak jednakosti. Preciznije, možemo reći da bi *goodwill* mogao biti viši rodni pojam koji u sebi uključuje pojam poslovnog ugleda, odnosno da će poslovni ugled određene tvrtke činiti dio njezinog *goodwill*-a. *Goodwill* u tom smislu predstavlja dodatnu vrijednost poduzeća, koju se u svakom slučaju treba procijeniti, i koja će u stvarnosti predstavljati razliku između knjigovodstvene vrijednosti i prodajne cijene poduzeća⁵⁰. Upravo stoga što pojam *goodwill* predstavlja knjigovodstvenu kategoriju biti će značajniji za izražavanje obujma iznosa nematerijalne štete kod povrede prava osobnosti poslovnog ugleda.

4.2. Procjena opsega nematerijalne štete zbog povrede poslovnog ugleda temeljem računovodstvenih mjerila u pravnoj teoriji i praksi Sjedinjenih Američkih Država

U pravnoj teoriji i praksi u Sjedinjenim Američkim Državama zauzeto je stajalište da pravne osobe imaju pravo na naknadu pretpostavljene i posebne štete⁵¹. Za naknadu pretpostavljene štete nije potrebno dokazivati nastanak štete na poslovnom ugledu već se ona pretpostavlja⁵². Naknadom posebne štete tužitelju se kompenzira dokazani financijski gubitak koji izravno proizlazi iz povrede poslovnog ugleda⁵³. Sudovi su određivali odštetu za

⁴⁶ Tepeš. Op. cit. (bilješka 13), str. 24.

⁴⁷ U domaćoj literaturi tako nalazimo i definiciju ugleda određene osobe kao "njezinu sliku (istinitu ili neistinitu) koja o toj osobi i njezinim kvalitetama (moralnim, etičkim, društvenim, profesionalnim) postoji u društvu". Kovačić, Tihomir, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava na čast i ugled pravne osobe, Pravo i porezi, 3 (2009), str. 26. – 27.

⁴⁸ Tepeš. Op. cit. (bilješka 13), str. 24.

⁴⁹ *Goodwill* se definira kao sposobnost u poslovanju da se generira prihod viši od uobičajenog temeljem izuzetnih upravljačkih vještina, tržišne pozicije, proizvoda nove tehnologije, itd. Pri kupnji poduzeća, *goodwill* predstavlja razliku između nabavne cijene i neto vrijednosti imovine poduzeća. *Black's Law Dictionary*, 8th Edition, St. Paul Thompson West, 2004., str. 715.

⁵⁰ Tepeš. Op. cit. (bilješka 13), str. 27. – 28.

⁵¹ Langvardt, Arlen, *A Principled Approach to Compensatory Damages in Corporate Defamation Cases*, *American Business Law Journal*, Volume 27., Issue 4, December 1990., str. 497 – 498.

⁵² *Ibid.*, str. 498 – 499.

⁵³ "Posebne štete su one za koje se određuje naknada kako bi se kompenzirao novčani gubitak tužitelja. Novčani gubitak obuhvaćen posebnom štetom mora proizlaziti izravno iz povrede poslovnog ugleda". *Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Jacobson*, United States Court of Appeals, Seventh Circuit, 1987., <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F2/827/827.F2d.1119.86-2475.86-2474.html>, zadnji pregled 31. 7. 2015.

posebne štete koje su predstavljale gubitak poslovanja, gubitak zarade ili gubitak kreditne sposobnosti. Posebna šteta mora biti specificirana i utvrđena do stupnja vjerojatnosti^{54,55}.

Posebne štete moraju se temeljiti na financijskim pokazateljima povrede poslovnog ugleda⁵⁶. U tom smislu, suvremeno pravno određenje *goodwill*-a evoluiralo je i dopunjeno njegovim računovodstvenim i ekonomskim značenjem^{57,58}. Sudovi i teoretičari u Sjedinjenim Američkim Državama slažu se da postojanje i procjena *goodwill*-a ne ovise o obliku poslovne organizacije, budući da *goodwill* predstavlja univerzalni ekonomski koncept⁵⁹. Sudovi zahtijevaju da *goodwill* bude procijenjen temeljem prihvaćenih računovodstvenih metoda. Žalbeni sudovi drže da niži sudovi moraju utvrditi elemente i računovodstvene metode na kojima su temeljili svoju procjenu *goodwill*-a. Propust nižeg suda da to učini ima za posljedicu ukidanje prvostupanjske odluke zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i vraćanje predmeta prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. *Common law* sustav poznaje različite metode procjene *goodwill*-a⁶⁰, uključujući takozvanu metodu izravne kapitalizacije i metodu viška dohotka⁶¹. Temeljem metode izravne kapitalizacije ukupna vrijednost poslovanja se prvo utvrđuje odbijanjem priljeva novčanih sredstava u tvrtku od njenog procijenjenog prosječnog troška kapitala^{62, 63}. Vrijednost *goodwill*-a je tako određena oduzimanjem agregatne vrijednosti materijalne i odredive nematerijalne imovine od ukupne vrijednosti poduzeća. Metoda viška dohotka procjenjuje vrijednost *goodwill*-a kao trenutnu vrijednost viška dohotka koji se pripisuje *goodwill*-u⁶⁴. Ovu metodu često koristi Porezna služba Sjedi-

⁵⁴ "Zbog toga je nužno da tužitelj navede gubitak točno određenoga klijenta ili opće smanjenje obima poslovanja koji ukazuju da je posebna šteta prirodna i izravna posljedica neistinitih objava u publikacijama. Da bi dokazao svoje pravo na naknadu posebne štete tužitelj mora navesti činjenice kojima će učiniti vjerojatnim postojanje uspostavljenog poslovanja, opsega trgovine u znatnom razdoblju prije neistinitih objava u publikacijama, te činjenice koje ukazuju da je gubitak prirodna i vjerojatna posljedica tih neistinitih objava". Fowler *et al.* v. Curtis Publishing Co. *et al.*, United States Court of Appeals District of Columbia Circuit, 1949., <http://openjurist.org/182/f2d/377/fowler-v-curtis-publishing-co>, zadnji pregled 31. 7. 2015.

⁵⁵ U Europi ne postoje jedinstvene metode vrednovanja neimovinske štete odnosno ocjene njezinih posljedica i visine naknade. Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 86.

⁵⁶ De Villiers, Meiring, *Quantitative Proof of Reputational Harm*, University of New South Wales Faculty of Law Research Series, Year 2009, Paper 25., str. 9.

⁵⁷ *Ibid.* str. 25.

⁵⁸ Tako je Vrhovni sud New Jersey-a, u svojoj odluci u predmetu *Dugan v. Dugan*, opisao *goodwill* kao "najnematerijalnije od nematerijalnih dobara koje naglašava svoju važnost pravno zaštićenog interesa i ekonomski predstavlja poslovni ugled". Sud naglašava da "kada *goodwill* postoji, on ima vrijednost i može biti najprofitabilniji bio određene tvrtke". Zaključuje se da poteškoće u vrednovanju *goodwill*-a ne opravdavaju zanemarivanje njegovog postojanja, te da *goodwill* mora biti procijenjen s velikom pažnjom". *Dugan v. Dugan*, The Supreme Court of New Jersey, 1983., http://www.leagle.com/decision/198351592NJ423_1499.xml/DUGAN%20v.%20DUGAN, zadnji pregled 31. 7. 2015.

⁵⁹ De Villiers. Op. cit. (bilješka 55), str. 29.

⁶⁰ Tako se vrijednost *goodwill*-a kod trgovačkih društava iskazuje: "cijena plaćena za *goodwill* je protuvrijednost viška stvarnog dohotka u odnosu na očekivani dohodak temeljen na uobičajenoj stopi povrata ulaganja". Walker, T., George, *Why Purchased Goodwill Should be Amortized on a Systematic Basis*, Journal of Accountancy, XCV, (Feb. 1953.), str. 215.

⁶¹ De Villiers. Op. cit. (bilješka 55), str. 30.

⁶² Tvrtkin priljev novčanih sredstava predstavlja iznos dostupan za raspodjelu tvrtkinim vjerovnicima nakon oporezivanja i reinvestiranja. Tvrtkine vjerovnike predstavljaju dioničari, vlasnici obveznica, povlašteni dioničari. Damodaran, Aswath, *Investment Valuation*, Wiley Finance, Second Edition, 2002., str. 382.

⁶³ Tvrtkin procijenjeni prosječni trošak kapitala je prosjek procijenjene vrijednosti njenih troškova kapitala i nakon oporezivanja troška dugovanja. Bodie, Zvi, *Financial Economics*, Pearson Prentice Hall, Second Edition, 2009., str. 489.

⁶⁴ Metoda određuje višak dohotka kao dohodak iznad uobičajenog povrata na materijalnoj i odredivoj nematerijalnoj imovini. De Villiers. Op. cit. (bilješka 55), str. 31.

njenih Američkih Država pri procjeni poslovanja u svrhu oporezivanja⁶⁵. *Common law* sustav određuje *goodwill* kao vrijedan dio u imovini tvrtke koji stvara višak dohotka u kombinaciji s drugim dijelovima imovine tvrtke. Tako je u predmetu *People ex rel. Department of Transportation v. Muller*⁶⁶ Vrhovni sud Kalifornije, između ostalog, odredio pravo na naknadu vrijednosti *goodwill*-a zbog gubitka sponzoriranja^{67, 68}.

Ekonomisti i statističari razvili su pouzdanu statističku metodologiju, nazvanu "studija slučaja"⁶⁹, koja može biti primijenjena za procjenu posebnih šteta. "Studija slučaja" izražava utjecaj ekonomskog "događaja" na cijenu dionice tvrtke. Ovakvi izračuni su komplicirani kada se cijena dionice mijenja ne samo kao rezultat određenog "događaja", već i kao rezultat simultanih i međusobno nepovezanih utjecaja⁷⁰. Tako, na primjer, publikacija kojom je narušen poslovni ugled tvrtke može koincidirati s nepredviđenim porastom kamatnih stopa. Povećanje kamatnih stopa i povreda poslovnog ugleda zajedno mogu dovesti do pada cijena dionice tvrtke. Matematički principi na kojima se temelji metodologija "studije slučaja" omogućuju razlikovanje između fenomena koji zanima istraživača i nepovezanoga fenomena⁷¹. Dobro dizajnirana "studija slučaja" tako može izolirati učinak publikacije koja narušava poslovni ugled od učinaka drugih faktora, u cilju da osigura procjenu udjela promjene cijene dionica tvrtke temeljem povrede poslovnog ugleda. Takva procjena pruža mjerilo opsega štete zbog povrede poslovnog ugleda tužitelju. Ova metodologija i njena primjena je široko prihvaćena u *common law* sustavu⁷².

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *People ex rel. Dept. of Transportation v. Muller*, Supreme Court of California, 1984., <http://law.justia.com/cases/california/supreme-court/3d/36/263.html>, zadnji pregled 31. 7. 2015.

⁶⁷ Odredbe Zakona o parničnom postupku Kalifornije definiraju *goodwill* u smislu vrijednosti ostvarene od sponzorstva. Tako § 1263.510(b) *California Code of Civil Procedure* određuje da se *goodwill* sastoji od koristi koje za poslovanje proizlaze kao posljedica njegovog položaja, reputacije, pouzdanosti, vještine ili kvalitete kao i drugih okolnosti što ima za posljedicu vjerojatno zadržavanje postojećih i stjecanje novih sponzorstva. <http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=ccp&group=01001-02000&file=1263.510-1263.530>, zadnji pregled 31. 7. 2015.

⁶⁸ I mnogi drugi propisi Kalifornije također definiraju *goodwill* u smislu očekivanog nastavka sponzoriranja. De Villiers. Op. cit. (bilješka 55), str. 38.

⁶⁹ Studija slučaja je regresijska analiza koja ispituje učinak slučaja, kao što je navodna prijevarena izjava ili propuštanje, na ovisne varijable, kao što je cijena tvrtkinih dionica. *In Re World Access, Inc. Securities Litigation*, 310 F. Supp. 2d 1281, United States District Court, N.D. Georgia, Atlanta Division, 2004., <https://www.courtlistener.com/opinion/2419535/in-re-world-access-inc-securities-litigation/>, zadnji pregled 31. 7. 2015.

⁷⁰ "Studija slučaja" izražava reakciju cijena na nove informacije. Zbog toga je najučinkovitija i najpouzdanija kada se primjenjuje na cijenu dionica na "efikasnom tržištu". "Efikasno tržište" je ono na kojem se sve nove informacije brzo razumijevaju i trenutno ugrađuju u tržišne cijene od strane tržišnih sudionika. Samuelson, A., Paul; Nordhaus, William, Ekonomija, Četrnaesto izdanje, "Mate" d.o.o., Zagreb, 1992., str. 521.

⁷¹ U hrvatskom odštetnom pravu, u vezi s pitanjem uzročnosti, prihvaćena je tzv. adekvacijska teorija prema kojoj, među različitim događajima koji se mogu smatrati uzrocima nastale posljedice, kao uzrok se uzima samo onaj koji je tipičan za postanak određenog štetnog uspjeha. Tipičan je onaj uzrok koji redovito dovodi do određene štete. Prema tome, treba isključiti sve one više-manje slučajne događaje koji se upliću u redovito zbivanje, te su ušli u kompleks uzroka koji su prethodili šteti, ali ti uzroci nisu za štetan uspjeh tipični. Ako pri nastupu nekog štetnog uspjeha koincidiraju kao uzroci ljudska radnja i prirodni događaj, uzima se u obzir samo ljudska radnja. Oštećenik mora dokazati postojanje uzročne veze. Klarić *et al.* Op. cit. (bilješka 5), str. 595. - 596.

⁷² De Villiers. Op. cit. (bilješka 55), str. 43. - 44.

5. Fikcija istinitosti navoda koji predstavljaju povredu poslovnog ugleda kao način utvrđivanja opsega nematerijalne štete zbog povrede poslovnog ugleda

Kako je već navedeno, hrvatski sudovi nemaju gotovo nikakvo praktično iskustvo u odlučivanju o zahtjevima za popravlanje neimovinske štete kada je ona posljedica povrede prava osobnosti na poslovni ugled. Pravna nesigurnost i nejednakost pred zakonom moguća su posljedica odlučivanja suda prema slobodnoj ocjeni⁷³. Kako je prikazano, problem kvantifikacije neimovinske štete, kao posljedice povrede prava osobnosti na poslovni ugled, postoji i u stranim pravnim sustavima koji imaju daleko više iskustva i sudske prakse u primjeni takvih propisa⁷⁴.

Zbog spomenutih teškoća u dokazivanju opsega neimovinske štete, praktično rješenje, *de lege ferenda*, moglo bi biti uvođenje fikcije istinitosti navoda koji predstavljaju povredu prava osobnosti poslovnog ugleda pri utvrđivanju opsega neimovinske šteta⁷⁵. Ako bi zbog faktičnih raspolaganja (objave neistinitih navoda), što ih je poduzeo štetnik, došlo do povrede prava osobnosti na poslovni ugled, štetnik će odgovarati za štetu koja bi za oštećenoga nastala da su objavljeni navodi bili istiniti. Tako bi se npr. u slučaju kada se utvrdi da je tuženik, neistinitim navodima objavljenim u određenoj publikaciji ili medijima, povrijedio poslovni ugled određene pravne osobe, moglo odrediti vještačenje kojim bi se kvantificirala težina povrede prava osobnosti koja bi za tu pravnu osobu nastupila da su objavljeni navodi bili istiniti. Konkretno, vještačenjem bi se utvrdile posljedice povrede na subjektivne okolnosti oštećenika – djelatnosti, zanimanja⁷⁶, profesionalnog usmjerenja.

Tako bi se, na primjer, u navedenom slučaju naknade štete s osnove povrede prava osobnosti KBC Osijek, vještačenjem mogle obuhvatiti posljedice koje bi za KBC Osijek proizašle zbog povrede propisa o javnoj nabavi spomenutih stentova i nenamjenskog trošenja sredstava za liječenje pacijenata⁷⁷.

KBC Osijek djeluje u sustavu zdravstvenog osiguranja u kojem pruža usluge od općeg javnog interesa, a po svojoj prirodi predstavlja monopol⁷⁸. Od posebnog značaja je okolnost da u postojećem, javno financiranom, sustavu osiguranik ima suženu mogućnost izbora pružatelja zdravstvenih usluga⁷⁹. U takvom sustavu, povreda poslovnog ugleda pružatelja zdrav-

⁷³ Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 20.

⁷⁴ "Štete zbog izgubljenog *goodwill*-a su teške za kvantifikaciju". Faruki, J. Charles, *The Defense of Terminated Dealer Litigation: A Survey of Legal and Strategic Considerations*, Ohio State Law Journal, vol. 46, no. 4 (1985), str. 925.

⁷⁵ Pri tome, analogiju za ovaj pristup utvrđivanju opsega neimovinske štete možemo pronaći u fikciji ispunjenja, odnosno, izjalovljenja uvjeta uvezi s ponašanjima uvjetno opterećenog za vrijeme pendencije iz čl. 297. st. 4. ZOO-a: "Smatra se da je uvjet ispunjen ako njegovo ispunjenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, spriječi strana na čiji je teret određen, odnosno da nije ispunjen ako njegovo ispunjenje, protivno načelu savjesnosti i poštenja, prouzroči strana u čiju je korist određen".

⁷⁶ Klarić *et al.* Op. cit. (bilješka 5), str. 637.

⁷⁷ U tom smislu vještačenjem bi se, kao opseg štete, izrazili npr. troškovi koje bi KBC Osijek imao u vezi provedbe disciplinskih postupaka protiv zaposlenika koji su proveli nezakonitu javnu nabavu, troškovi novog zapošljavanja stručnjaka zbog eventualnih otkaza ugovora o radu osobama koje su provele nezakonite natječaje, odnosno nenamjensko trošenje sredstava, troškovi ponovnog provođenja postupka javne nabave itd.

⁷⁸ Pichler, Davorin, *Privatno zdravstveno osiguranje u sustavu zdravstvenog osiguranja* (Znanstvena monografija), Pravni fakultet Osijek, 2014., str. 110.

⁷⁹ "Uvjet stalnog javnog stipendiranja ne vodi uvijek ostvarenju viška vrijednosti jer čak i poslovanje sa stalnom i pouzdanom djelatnosti i snažnom lojalnosti korisnika usluga neće imati poslovni ugled ukoliko korisnici usluga

stvenih usluga publiciranjem neistinitih navoda o koruptivnom djelovanju, neće se odraziti na smanjenje broja korisnika zdravstvenih usluga. U tom smislu, sudovima je dodatno sužena mogućnost orijentacije pri određivanju iznosa pravične novčane naknade koji pripada oštećeniku. Međutim, koruptivno djelovanje na zdravstveni sustav je višedimenzionalno⁸⁰. Kada je zdravstveni sustav javno financiran, koruptivno ponašanje smanjuje sredstva namijenjena zdravstvenoj zaštiti. Posljedično, takvo ponašanje vodi smanjenju učinkovitosti⁸¹. Dakle, izravno šteti poslovnom ugledu pružatelja usluge. Sudovi zbog toga, prilikom određivanja iznosa naknade neimovinske štete, moraju voditi računa i o činjenici koliko je saznanje o povredi prava osobnosti bilo dostupno javnosti i koliko je to moglo utjecati na uobičajeno ili predvidivo poslovanje ili djelatnost oštećenika⁸². Jasno je da ova procjena ne može biti utemeljena na slobodnoj ocjeni suda, već mora biti izraz egzaktnih pokazatelja koji za osnovu imaju zaključke iz nalaza i mišljenja vještaka izvedene prema pravilima struke.

Naravno, u ovakvim slučajevima, zbog načina utvrđivanja, u vidu puke računске operacije, radilo bi se tzv. apstraktnoj šteti⁸³. Međutim, u pogledu pravne sigurnosti, vještačenje daje orijentacijske koji upućuju na težinu povrede prava osobnosti koja je počinjena. Kao što je istaknuto, i u komparativnim pravnim sustavima, činjenica da je štetnom radnjom štetnika počinjena i imovinska šteta predstavlja kriterij sudu za određivanje visine iznosa neimovinske štete⁸⁴. Neimovinska šteta mora biti specificirana i utvrđena do stupnja vjerojatnost i temeljiti se na financijskim pokazateljima povrede poslovnog ugleda. Kao je prikazano, suvremene računovodstvene i ekonomske metode predstavljaju osnovu za procjenu opsega nematerijalne štete zbog povrede prava osobnosti na poslovni ugled. Načelno, ukoliko postoji metodologija kojom se može, na znanstveno verificirani način, utvrditi kriterije visine neimovinske štete u svakom pojedinom slučaju, sud ne bi trebao precjenjivati svoju stručnost i u dvojbi se treba obratiti vještacima određenog profila. Izvođenje vještačenja ima naročito tu prednost pred slobodnom ocjenom suda, što se nalaz i mišljenje vještaka podvrgavaju diskusiji i kritici na glavnoj raspravi na kojoj sudjeluju stranke^{85, 86}.

tvrtke ne plaćaju tržišne cijene za robu ili usluge. Iako su ovi korisnici usluga veoma lojalni, poslovanje može, u stvari, gubiti novac, ili ostvarivati skromne prihode koji nisu u skladu s tvrtkinim obimom poslovanja". Wilhite, B., Randall, *The Effect of Goodwill in Determining the Value of a Business in a Divorce*, Family Law Quarterly, American Bar Association, Vol. 35, No. 2., 2001., str. 351.

⁸⁰ U segmentu upravljanja zdravstvenim ustanovama u vezi s odlukama o nabavi opreme ili lijekova, farmaceutska i općenito industrija zdravstva nude i plaćanja i razne oblike povlastica u vezi s odabirom njihovih proizvoda, npr. u obliku financiranja stručnih skupova i usavršavanja, te osiguravanja određene medicinske opreme besplatno. Gotovac, Viktor, *Zdravstveno osiguranje – socijalni aspekti*, Doktorska disertacija, Zagreb, 2010., str. 116.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 23.

⁸³ Klarić *et al.* Op. cit. (bilješka 5), str. 499.

⁸⁴ Crnić. Op. cit. (bilješka 10), str. 20.

⁸⁵ Triva. Op. cit. (bilješka 16), str. 418.

⁸⁶ U nalazu se daju temeljni podatci o predmetu vještačenja i nađenom stanju, pa je nalaz svojevrsni opis predmeta vještačenja. Iz mišljenja vještaka vidi se kojim je pravilima (svoje) struke vještak izveo zaključak te je mišljenje, zapravo, odgovor koji je sud tražio od vještaka. Čizmić, Jozo, O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (2011), 1, str. 473 - 486.

6. Zaključna razmatranja

Osobna neimovinska dobra pravne osobe su sva ona koja pripadaju i fizičkoj osobi, osim onih vezanih za biološku bit fizičke osobe, prije svega su to: ugled i dobar glas, čast, ime odnosno tvrtka, poslovna tajna, sloboda privređivanja. Sud može, u slučaju povrede prava osobnosti, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema. Pri tome, posebnu težinu imaju povrede prava osobnosti počinjene objavom u medijima. Potrebno je pronaći ravnotežu između prava da se u medijima istinito i potpuno izvješćuje o postupcima pravnih osoba i prava tih osoba na zaštitu ugleda, časti, dobrog glasa, imena, odnosno tvrtke.

Sudeći prema dostupnoj kazuistici iz domaće sudske prakse poseban problem u slučajevima povrede prava osobnosti na poslovni ugled predstavlja određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete. Kad je u pitanje doveden poslovni ugled pravne osobe, odluka o iznosu pravične novčane naknade ovisiti će od utjecanja povrede na uobičajeno i predvidivo poslovanje ili djelatnost oštećenika, odnosno posljedice na njegov tržišni položaj, poslovanje i ostvarivanje dobiti. Međutim, kriteriji za određivanje iznosa (visine) naknade neimovinske štete teže su odredivi kada se radi o pravnoj osobi javnog prava, dakle one koje ostvaruju javne interese i ciljeve. Međutim, problemi kvantifikacije neimovinske štete u vezi s povredom poslovnog ugleda s kojima se suočava hrvatsko pravosuđe nisu novi niti jedinstveni. Solidnom ekonomskom analizom i korištenjem iskustava drugih zemalja mogu se naći isprobana rješenja i izbjeći mnoge pogreške⁸⁷.

Hrvatski sudovi nemaju gotovo nikakvo praktično iskustvo u odlučivanju o zahtjevima za popravljivanje neimovinske štete kada je ona posljedica povrede prava osobnosti na poslovni ugled. Pravna nesigurnost i nejednakost pred zakonom moguća su posljedica odlučivanja suda prema slobodnoj ocjeni. Problem je akutniji zbog nemogućnosti VSRH da ujednači razlike u procjenama sudova nižeg stupnja. Tim više su od značaja recentni primjeri u judikaturi koji se tiču povrede ovih prava osobnosti, osobito kada se u ulozi tuženika nalazi javna, odnosno, zdravstvena ustanova, tj. zavod. U vezi s ovom problematikom, od posebnog značenja mogu biti dva sudska postupka koja se vode pred Općinskim i Županijskim sudom u Osijeku, u kojima se u ulozi tužitelja pojavljuje se KBC Osijek, odnosno Zavod za hitnu medicinu Osječko-baranjske Županije.

U Europi ne postoje jedinstvene metode vrednovanja neimovinske štete odnosno ocjene njezinih posljedica i visine naknade. U pravnoj teoriji i praksi u Sjedinjenim Američkim Državama poslovni ugled određene tvrtke čini dio njezinog *goodwill*-a. Zauzeto je stajalište da pravne osobe imaju pravo na naknadu pretpostavljene i posebne štete. Naknadom posebne štete tužitelju se kompenzira dokazani financijski gubitak koji izravno proizlazi iz povrede poslovnog ugleda. Posebna šteta mora biti specificirana i utvrđena do stupnja vjerojatnosti. Sudovi zahtijevaju da *goodwill* bude procijenjen temeljem prihvaćenih računovodstvenih metoda. Žalbeni sudovi drže da niži sudovi moraju utvrditi elemente i računovodstvene metode na kojima su temeljili svoju procjenu *goodwill*-a. Propust nižeg suda da to učini ima za posljedicu ukidanje prvostupanjske odluke zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog

⁸⁷ Olakšavanju ekonomske evaluacije poslovnog ugleda možda bi pridonijelo i često spominjano uvođenje tržišnih uvjeta u poslovanju javnopravnih tijela osnivanjem tzv. javno-privatnih partnerstva.

stanja i vraćanje predmeta prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. *Common law* sustav poznaje različite metode procjene *goodwill*-a, uključujući takozvanu metodu izravne kapitalizacije i metodu viška dohotka.

Zbog spomenutih teškoća u dokazivanju opsega neimovinske štete, praktično rješenje, *de lege ferenda*, u našem pravnom sustavu, moglo bi biti uvođenje fikcije istinitosti navoda koji predstavljaju povredu prava osobnosti poslovnog ugleda pri utvrđivanju opsega neimovinske šteta. Ako bi zbog faktičnih raspolaganja (objave neistinitih navoda) što ih je poduzeo štetnik došlo do povrede prava osobnosti na poslovni ugled, štetnik će odgovarati za štetu koja bi za oštećenoga nastala da su objavljeni navodi bili istiniti. Konkretno, vještačenjem bi se utvrdile posljedice povrede na subjektivne okolnosti oštećenika – djelatnost, zanimanje, profesionalno usmjerenje. U ovakvim slučajevima, zbog načina utvrđivanja, u vidu puke računске operacije, radilo bi se tzv. apstraktnoj šteti. Međutim, u pogledu pravne sigurnosti, vještačenje daje orijentacijske koji upućuju na težinu povrede prava osobnosti koja je počinjena. Načelno, ukoliko postoji metodologija kojom se može, na znanstveno verificirani način, utvrditi kriterije visine neimovinske štete u svakom pojedinom slučaju, sud ne bi trebao precjenjivati svoju stručnost i u dvojbi se treba obratiti vještacima određenog profila⁸⁸. Izvođenje vještačenja ima naročito tu prednost pred slobodnom ocjenom suda, što se nalaz i mišljenje vještaka podvrgavaju diskusiji i kritici na glavnoj raspravi na kojoj sudjeluju stranke.

Također, nova koncepcija popravljanja neimovinske štete ukazuje da je potrebno skrenuti pažnju da bi tužitelj, pri izražavanju svog zahtjeva, u današnjim uvjetima opće informatizacije, ukoliko je povreda učinjena objavom neistinitih navoda u elektroničkim medijima, trebao zahtijevati da sud presudom naloži tuženiku povezivanje linkom tekstova koji sadrže povredu prava osobnosti s tekstom koji sadrži objavu demantija/ispravka objavljene informacije.

Postupci u vezi utvrđivanja opsega povrede poslovnog ugleda kao prava osobnosti pravne osobe, u prikazanom pravnom sustavu, predstavljaju, stručno i tehnički, vjerojatno najkompliciranije sudske predmete. Zbog toga se i u nas ukazuje na potrebu specijalizacije i edukacije sudaca, sudskih savjetnika, sudskih vještaka, ali i zaposlenika u medijima, odnosno, svih sudionika medijskog prostora ali i potencijalnih sudionika sudskih postupaka, formiranjem novih ili unutar postojećih poslijediplomskih studija, s uključenim multidisciplinarnim pristupom iz područja prava, ekonomije, politologije, medijskih sloboda i zaštite prava fizičkih i pravnih osoba.

⁸⁸ U tom smislu ova problematika može se shvatiti i kao poticaj da ekonomski i računovodstveni stručnjaci izrade i prilagode računovodstvene metode za procjenu poslovnog ugleda pravne osobe kada se radi o javnim ustanovama, zavodima, ali i ostalim javnopravnim tijelima ili neprofitnim udrugama. Kao primjer može poslužiti navedeno poredbenopravno rješenje kojim se definira *goodwill* u smislu vrijednosti ostvarene od zadržavanja postojećih i stjecanje novih sponzorstva, odnosno određivanja prava na naknadu vrijednosti poslovnog ugleda zbog gubitka sponzoriranja.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Alaburić, Vesna, Povreda prava osobnosti informacijama u medijima, u: Alaburić, Vesna; Baretić, Marko; Crnić, Ivica; Dika, Mihajlo; Gavella, Nikola; Klarić, Petar; Miladin, Petar; Nikšić, Saša, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti (ur. Petar Klarić), Narodne novine, Zagreb, 2006.
2. Black's Law Dictionary, 8th Edition, St. Paul Thompson West, 2004.
3. Bodie, Zvi, *Financial Economics*, Pearson Prentice Hall, Second Edition, 2009.
4. Crnić, Ivica, Neimovinska šteta, Organizator, Zagreb, 2006.
5. Crnić, Ivica, Povreda prava osobnosti pravne osobe na ugled, dobar glas, čast, ime odnosno tvrtku, u: Alaburić, Vesna; Baretić, Marko; Crnić, Ivica; Dika, Mihajlo; Gavella, Nikola; Klarić, Petar; Miladin, Petar; Nikšić, Saša, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti (ur. Petar Klarić), Narodne novine, Zagreb, 2006.
6. Crnić, Ivica, Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete, Organizator, Zagreb, 2013.
7. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima, Napomene, komentari, sudska praksa i prilozi, Treće izdanje, Organizator, Zagreb, 2006.
8. Čizmić, Jozo, O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 32 (2011), 1.
9. Damodaran, Aswath, *Investment Valuation*, Wiley Finance, Second Edition, 2002.
10. De Villiers, Meiring, *Quantitative Proof of Reputational Harm*, University of New South Wales Faculty of Law Research Series, Year 2009, Paper 25.
11. Faruki, J. Charles, *The Defense of Terminated Dealer Litigation: A Survey of Legal and Strategic Considerations*, Ohio State Law Journal, vol. 46, no. 4 (1985).
12. Gavella, Nikola, Osobna prava, Pravni fakultet u Zagrebu, I. dio, Zagreb, 2000.
13. Gotovac, Viktor, Zdravstveno osiguranje – socijalni aspekti, Doktorska disertacija, Zagreb, 2010.
14. Jackson, Mark, *The Corporate Defamation Plaintiff in the Era of SLAPPs: Revisiting New York Times v. Sullivan*, William & Mary Bill of Rights Journal, Volume 9, Issue 2, 2001.
15. Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006.
16. Kovačić, Tihomir, Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava na čast i ugled pravne osobe, Pravo i porezi, 3 (2009).
17. Langvardt, Arlen, *A Principled Approach to Compensatory Damages in Corporate Defamation Cases*, American Business Law Journal, Volume 27., Issue 4, December 1990.
18. Pichler, Davorin, Privatno zdravstveno osiguranje u sustavu zdravstvenog osiguranja (Znanstvena monografija), Pravni fakultet Osijek, 2014.
19. Pichler, Davorin; Nedić, Tomislav, Neki aspekti teorijske i pragmatične koncepcije suvlasništva, Pravni vjesnik, 1/2015.
20. Samuelson, A., Paul; Nordhaus, William, Ekonomija, Četrnaesto izdanje, "Mate" d.o.o., Zagreb, 1992.

21. Skoko, Božo, Bajs, Denis, Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnost zaštite privatnosti časti i ugleda, *Politička misao*, vol. XLIV, (2007.), br. 1.
22. Tepeš, Nina, Poslovni ugled kao pravo osobnosti trgovačkog društva, *Hrvatska pravna revija*, br. 11/2011.
23. Triva, Siniša, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1978.
24. Walker, T., George, *Why Purchased Goodwill Should be Amortized on a Systematic Basis*, *Journal of Accountancy*, XCV, (Feb. 1953.).
25. Warren, S. Samuel; Brandeis, D. Louis, *The Right to Privacy*, *Harvard Law Review*, Vol. 4, No. 5 December 1890.
26. Wilhite, B., Randall, *The Effect of Goodwill in Determining the Value of a Business in a Divorce*, *Family Law Quarterly*, American Bar Association, Vol. 35, No. 2., 2001.

Pravni izvori

1. (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.
2. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 – pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 – pročišćeni tekst, 55/01 – ispravak, 76/10, 85/10 – pročišćeni tekst, 05/14.
3. Zaključci o prihvaćanju akata Savjeta Europe o slobodi izražavanja i informiranja, Narodne novine, br. 7/91.
4. Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04, 84/11, 81/13.
5. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15.
6. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11 (pročišćeni tekst), 25/13.

Sudska praksa

1. *Brown & Williamson Tobacco Corp. v. Jacobson*, United States Court of Appeals, Seventh Circuit, 1987.
2. *Dugan v. Dugan*, The Supreme Court of New Jersey, 1983.
3. *Fowler et al. v. Curtis Publishing Co. et al.*, United States Court of Appeals District of Columbia Circuit, 1949.
4. *In Re World Access, Inc. Securities Litigation*, 310 F. Supp. 2d 1281, United States District Court, N.D. Georgia, Atlanta Division, 2004.
5. Općinski sud u Osijeku, 3. P- 971/2013-1, od 14. kolovoza 2013. godine.
6. Općinski sud u Osijeku, XIII - P- 1101/06-52, od 02. travnja 2009. godine.
7. *People ex rel. Dept. of Transportation v. Muller*, Supreme Court of California, 1984.
8. Županijski sud u Osijeku, Gž- 2284/2009-2. od 14. travnja 2011. godine.

Važnije web stranice korištene kao izvori

1. <http://law.justia.com>
2. <http://openjurist.org>
3. <http://www.leagle.com>
4. <http://www.leginfo.ca.gov>
5. <http://www.sabor.hr>
6. <https://law.resource.org>
7. <https://www.courtlistener.com>

Summary

**THE ISSUE OF THE AMOUNT OF COMPENSATION FOR NON-PECUNIARY DAMAGES
FOR LIBEL OF BUSINESS REPUTATION OF THE PUBLIC ENTITY**

The criteria for determining the amount (height) of compensation for non-pecuniary damages, for libel of personality rights on the business reputation, is harder to determine in the case of a public entity. In legal theory and practice in the United States the business reputation of a certain company forms part of its goodwill. Common law system knows different methods of assessment of goodwill, including the so-called method of direct capitalization and the excess income method. In proving the extent of non-pecuniary damage, a practical solution, de lege ferenda, in our legal system, it could be the introduction of fictional truth of the allegations, which constitute a libel of personality right of business reputation. Tortfeasor fit for any damage caused to the injured party that published defamations were true.

Keywords: *non-pecuniary damage, personality rights, business reputation, goodwill, public entity, media.*